

Ecclesiam catholicam, tametsi Conciliorum generalium praesidio destitutam, opprimere non potuerunt ». Addi hic posset quod post Conc. Tridentinum, Ecclesia rursus per tria saecula mansit absque Concilio oecumenico, usque nempe ad Vaticanum Conc.

1038. Liceat ex his breviter respondere quibusdam propositi-
bus, quae efferri solent. *Dicunt* — 1) Concilia oecumenica sunt
necessaria, *resp. dist.*; sunt necessaria necessitate orta ex defectu
plena auctoritatis, et per se, *neg.*; necessitate orta ex extrin-
secis adiunctis, et per accidens, *conc.* Auctoritas solius Pontificis
ita est plena, ut nulla sit ea maior; hinc Pontifex solus definiens
eamdem parit obligationem ac sententia Concilii. At ob vitium
humanae voluntatis obstaculum opponi potest executioni senten-
tiae Pontificis; quod obstaculum tollitur per sententiam concilia-
rem. *Dicunt* — 2) Concilium aliquid addit definitioni Pontificis;
resp. dist.; aliquid addit intrinsecae vis ad obligandum, *neg.*; so-
lemnitatis et extrinsecae auctoritatis, *conc.* vel *subd.*; et id per se,
neg.; per accidens, *conc.* Cum auctoritas solius Pontificis *plena*
sit et suprema, nihil roboris intrinseci potest ei addi ex consensu
Episcoporum: si maior dicitur auctoritas Concilii, maior ad sum-
mum est *extensive*, quatenus sunt plures iudicantes; non vero *in-
tensive*, quatenus est firmius iudicium (n. 1000.). Totum ergo quod
additur extrinsecum est et per accidens, ut diximus. *Dicunt* —
3) Concilia sunt ex divino praecepto; *resp. dist.*; quoad certum
tempus et modum non sufficientem substantiam, *neg.*; quoad sub-
stantiam, *subd.*; quod praeceptum oritur ex intima Ecclesiae con-
stitutione, quasi sine concilio desit auctoritas quae valeat rem
ultimo definire, *neg.*; oritur ex adiunctis, ut fini prudenter pro-
videatur, *conc.* Itaque si qua est lex Concilii oecumenici habendi,
non alia certo est quam illa, qua obligatur quaelibet auctoritas
socialis consulendi conveniente modo bono societatis sibi com-
missae; quod autem Conc. oecumenicum appareat unicum me-
dium efficax, ut diximus, nonnisi per accidens contingere potest;
adeoque nonnisi per accidens lex illa obligaret.

ARTICULUS SEXTUS

***Utrum Romano Pontifici tribuendum sit
infallibile magisterium.***

§ I.

Exponitur status quaestionis.

1039. Quaestioni de natura Primatus immediate subnectitur quaes-
tio de eius dotibus, quae post hactenus disputata haud prolixa
tractatione indiget. Cum enim constet, Rom. Pontificem ratione
primatus, quem divinitus obtinet, caput esse universae Ecclesiae;
consequitur, dotes omnes ac praerogativas, quas Ecclesiae vindi-
cavimus, eminentiori quadam modo existere debere in Rom. Pon-
tifice; sicut in humano etiam individuo caput eminentiori ratione
in se continet quidquid in membris excellentiae invenitur (n. 419.).
Porro vidimus tres praecipue dotes in Ecclesia eminere, nempe
indefectibilitatem in essendo, *auctoritatem* in regendo, *infallibili-
tatem* in docendo; eaedem igitur Primitui, eminentiori quadam
ratione, tribuendae sunt.

1040. Verum de indefectibilitate nihil **hic addendum** est, cum
meridiana luce clarius sit societatem non posse salvam consistere
sine auctoritate, nec Ecclesiam divinitus constitutam posse alia
auctoritate regi, nisi ea, quam Christus insituit: ipsa ergo argu-
menta, quae Ecclesiae indefectibilitatem probant, adstruunt etiam
indefectibilitatem Primitus. Ceterum diserte ostendimus per-
petuitatem Primitus. Idem de auctoritate dicendum est: quae enim
de Ecclesiae auctoritate suo loco disseruimus, intelligenda praeci-
pue sunt de Rom. Pontifice, in quo plenam et supremam potesta-
tem tamquam in subiecto residere demonstravimus. Neque nova
demonstratione opus est, ut intelligamus leges a Rom. Pont. la-
tas vim non habere *dependenter ab Ecclesiae acceptatione*; id
enim, non aliud fundamentum haberet, nisi quod auctoritas a

Christo immediate Ecclesiae, et non ipsi Petro collata fuerit: quod in hac ipsa disputatione pluribus directe refutavimus. Si quis denique assereret, Rom. Pontificis auctoritatem esse ullo modo dependentem a civili potestate; is iis argumentis refutaretur, quibus ostendimus Christum non in laicis, sed in clericis instituisse sacrum principatum, atque Ecclesiam perfectam esse societatem ab alia quacumque societate independentem. — Tota igitur quaestio est de Rom. Pontificis *infallibilitate*.

+ 1041. Conc. Vat. (cap. 4. Const. *Pastor Aeternus*) docet — 1) infallibilitatem Rom. Pontificis comprehendendi in eius Primitatu. « Ipso autem », inquit, « Apostolico primatu, quem Romanus Pontifex tamquam Petri principis Apostolorum successor in universam Ecclesiam obtinet, supremam quoque magisterii potestatem comprehendendi, haec Saneta Sedes semper tenuit, perpetuus Ecclesiae usus comprobavit, ipsaque oecumenica Concilia, ea imprimis, in quibus Oriens cum Occidente in fidei caritatisque unionem conveniebant, declaraverunt ».

3) Id deinde confirmat auctoritate Conc. Cpn. IV., Lugdunensis II., et Florentini; ex quibus indicat ipsa testimonia Matth. XVI. et Joan. XXI., quibus Primatus adstruitur, eius etiam infallibilitatem probare.

3) Hanc insuper veritatem constante et universalis Ecclesiae sensu et praxi confirmatam ostendit; ubi etiam — a) declarat quod de Ecclesiae infallibilitate adnotavimus: « neque enim Petri successoribus Spiritus Sanctus promissus est, ut eo revelante novam doctrinam patefacerent, sed ut eo assistente traditam per Apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent et fideliter exponerent » — b) indicat aliud Scripturae testimonium, quo haec Petri nos nititur, inquiens: « hanc sancti Petri Sedem ab omni semper errore illibatam permanere, secundum Domini Salvatoris nostri divinam pollicitationem discipulorum suorum principi factam: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos ».

4) Declarata *necessitate* hanc Petri praerogativam solemniter asserendi, subdit ipsam formalem definitionem: « Itaque nos traditioni a fidei Christianae exordio perceptae fideliter inhaerendo, ad Dei Salvatoris nostri gloriam, religionis Catholicae exaltatio-

F. oblationis

nem et Christianorum populorum salutem, sacro approbante Conclilio, docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ubi universa Ecclesia tenendam definit, per assistantiam divinam, ipsi in beato Petro promissam ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse. Si quis autem huic Nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat, praesumpserit; anathema sit ».

1042. Ad vim huius definitionis assequendam, notemus imprimis nos hic impetere quidem adversarios eos omnes, qui aut iura Primitatus impugnant, aut veram eius indolem pervertunt; sed praesertim *Gallicanos*, qui in celebri illa declaratione (vid. n. 958.), quarto loco asseruerunt: « In fidei quoque quaestionibus praecipuas summi Pontificis esse partes, eiusque decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere; nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi Ecclesiae consensus accesserit ». Haec opinio iam ante Conc. Vat. saepe fuerat a S. Sede reprobata: satis hic sit verba adducere quibus Pius VI., in const. *Auctorem fidei*, synodum Pistoriensem, quae illam declarationem adoptaverat, perstrinxit: « Quamobrem quae acta conventus Gallicani mox ut prodierunt, praedecessor noster ven. Innocentius XI. per litteras in forma brevis die 2. Aprilis anni 1682., post autem expressius Alexander VIII., const. *Inter Multiplices*, die 4 Aug. anni 1690., pro apostolici sui munera ratione improbarunt, resciderunt, nulla et irrita declararunt, multo fortius exigit a nobis pastoralis sollicitudo recentem horum factam in synodo tot vitiis affectam adoptionem velut temerariam, scandalosam, ac praesertim post praedecessorum nostrorum decreta huic Apostolicae Sedi summopere iniuriosam, reprobare ac damnare, prout eam praesenti hac nostra constitutione reprobamus, et damnamus, ac pro reprobata et damnata haberi volumus ». Ipsi vero auctores illius declarationis in epist. data an. 1693. ad Innocentium XII. « Profitemur », scribunt, « et declaramus nos vehementer quidem, et supra id quod dici

potest, ex animo dolere de rebus gestis in comitiis praedictis, quae Sanctitati vestrae et suis praedecessoribus displicerint summopere; ac proinde quidquid in ipsis comitiis circa ecclesiasticam potestatem, et pontificiam auctoritatem decretum censeri potuit, pronon decreto habemus et habendum esse declaramus ». Pariterque Ludovicus XIV. retractavit edictum, quo declarationem in publicis scholis et academiis tradi praeceperat.

1043. Non defuerunt tamen, qui post haec adhuc ausi sint negare aut in dubium revocare S. Pontificis infallibilitatem; imo quo tempore Conc. Vat. agebatur eo quorumdam arrogantia crevit ut Conc. censuerit *necessarium omnino* hanc quaestionem definire.

1044. Itaque ut huius definitionis sensus statuatur, haec ex ordine adnotemus oportet. I. Docet Conc. Vat. « Rom. Pontificem... ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit ». Quibus verbis asseritur Rom. Pontifici *infallibilitas activa*, de cuius natura nihil addendum superest, post ea quae supra disputavimus (nn. 780. seqq.). Iuverit tamen hic duo advertere. Primo quidem vix explicabilis est confusio, quam nonnulli fecerunt, *impeccabilitatis* cum *infallibilitate*; evidenter enim res est diversa omnino quod Papa in docenda Ecclesia errare non possit; et quod, sive in vita privata, sive etiam in officio pubblico gerendo non possit peccare. Quod clare innotescit ex ipso obvio conceptu *impeccabilitatis* et *infallibilitatis*; sed confirmari ulterius potest ex vulgata distinctione inter gratiam *gratum facientem* et gratiam *gratis datam*. Etenim impeccabilitatis donum pertinet ad prius illud genus gratiae, quae Deo nos gratos facit; cum donum infallibilitatis pertineat ad alterum, ad gratiam scilicet quae pro utilitate Ecclesiae conceditur: hinc sicut alia dona *gratis data* cum peccato in eodem homine coniungi potest. Profecto *inspiratio gratia* est altior, quam Sp. Sancti *assistantia*, quae docentem Ecclesiam infallibilem reddit. Illa enim vel cum revelatione coniungitur, vel certe eiusmodi est divinus afflatus, ut quae, eo mente homo eloquitur, vere et proprie sint *verbum Dei*; assistentia vero Ecclesiae promissa in eo cernitur, quod Spiritus Sanctus hominem in revelatione inquirenda, seu verbo Dei expounding ita dirigit, ut falli non possit. Si ergo inspiratio, multo

magis assistentia a sanctitate disiungi potest. Iam vero Balaam non modo cum peccator esset, sed eo ipso tempore, quo peccabat gravissime, sublime fudit de populo Dei vaticinium; Caiphas in concilio, quod ad interficiendum Filium Dei coegerat, *prophetavit*, cum esset Pontifex anni illius: non repugnabit igitur in Romano Pontifice, cum universam Ecclesiam docet, Spiritus Sancti assistentiam admittere, etsi sanctus forte non sit. Qui ergo ad doctrinam infallibilitatis impugnandam peccata et vitia commemorant, quibus se Pontifices aliqui maculaverunt, nihil agunt.

1045. Notari secundo debet, aliud esse Rom. Pontificem *ex cathedra* loquentem non posse haeresim docere (quod Vat. Conc. definit); aliud eum non posse in haeresim incidere, seu uti privatam personam, haereticum fieri. De hac quaestione nihil dixit Concilium; Theologi autem et Canonistae non conveniunt inter se. Etenim alii, ut Albertus Pighius (de Eccl. hier. l. 4. c. 8.), negant Rom. Pontificem, etiam ut privatam personam, posse incidere in haeresim proprie dictam, nempe scienter et obstinate adhaerere errori contra fidem iam damnato. In hanc sententiam magis inclinat Bellarminus (l. 4. c. 6.); *magis piam et probabilem* eam iudicat Suarez (de Fide, disp. 10. sect. 6.); eamdemque praeter alias rationes, corroborare videtur experientia. Fere enim nulla fuit sedes Episcopalis, ait, in qua intra pauca saecula non plures sederint haeretici, veluti Alexandriae, Antiochiae, Constantinopoli, et ita porro; in Romana vero per ingentem tractum saeculorum ne unum quidem reperi est qui, private etiam, fuerit haereticus. Alii tamen contrarium docuerunt.

1046. In hac autem postrema opinione quaeritur, an Rom. Pontifex, in haeresim lapsus, *ipso iure* a Pontificatu excidat, an per sententiam iudicariam ab eo sit amovendus; eum enim vel ipso facto deiectum vel saltem deiiciendum esse, nemo ex iis, qui admittunt casus possibilitatem, negat aut in dubium revocat. Porro duae sunt opiniones, ait Azor (Inst. Mor. p. 2. l. 4. c. 7.); quarum una affirmat Papam factum haereticum esse quidem ex iure divino, ipso facto, privatum Pontificatu: sed Ecclesiae sententia postea declarandum esse eum ob crimen haeresis a Pontificia dignitate excidisse: quam sententiam tuentur Paludanus, Turrecremata, August. Anconitatus, Jacobatius, Alph. de Castro, Syl-

vester, Armilla, etc. Eam vero probare nituntur praedicti auctores ex illis verbis Christi: « Tu es Petrus, et super hanc petram », hoc est super te talem fidem habentem, vel super hanc fidem quam confessus es. Deinde, aiunt, Ecclesia est fidelium congregatio, ergo haereticus est extra Ecclesiam, nec proinde Ecclesiae membrum habetur: quomodo igitur *caput* Ecclesiae potest esse qui membrum Ecclesiae non est? Cf. tamen quae diximus supra (n. 605. seqq.): fideles enim dici possunt qui sacramento fidei suscepto fidem adhuc profitentur: quo sensu catechumeni, etsi credant, non dicuntur fideles: ratio scilicet habetur solemnis ac externae professionis fidei. Altera opinio negat, Papam factum haereticum esse ipso facto sua potestate iurisdictionis exutum; sed amovendum esse per sententiam iudicariam: quae sententia est Cajetani, Soti, Cordubensis, Cani. Etenim, aiunt, caeteri Episcopi statim atque sunt haeretici ipso iure a pontificio munere ea iurisdictione deiecti mihi censemur, donec sententia legitima eorum crimen declaretur, et condemnentur: quae interim agunt ratione muneris publici quo funguntur, vim habent, ut communiter tenent; ergo idem dicendum esset de Rom. Pontifice.

1047. Sed in altera hac sententia, nova exsurgit difficultas: cuius ergo auctoritate et sententia, dato casu, amovendus erit Pontifex a suo gradu? Non enim superiorem habet per quem auctoritative amoveatur. Resp. cit. Azor: « Ad obiecta vero, Papam in terris superiorem non habere, respondeo, in casu haeresis eo esse Ecclesiam superiorem. At, inquires, hoc unde deducitur? Respondeo, ex ipsa Christi institutione, manifesta et necessaria ratione, deduci posse, Ecclesiam in hac causa de Pontificis crimine sententiam ferre. Nam eo ipso quod est haereticus pertinax qui corrigi nolit admonitus, nisi Ecclesiae potestati subiiceretur magna et multa in Ecclesia incommoda nascerentur. At Christus suam Ecclesiam non destituit. Ergo ius illi et potestatem concessit ut si Papa haereticus sit, ei pontificatum possit auferre, ne quem debet pastorem, doctorem et ducem habere, habeat ac sentiat lupum, hostem ac corruptorem ». Haec profert auctor ille, et quidem consentanea ad suam doctrinam de possibilitate casus, seu criminis haeresis in Papa. At mira videri potest ratio, quam subdit. Nemo enim non videt ex illo etiam processu quem statuit,

magna et multa in Ecclesia incommoda nascitura; at Christus Ecclesiam suam non destituit, ut mox arguebat auctor laudatus; ergo hoc illi concessit ut Papa, nequidem ut privata persona, fiat haereticus, ne sit deinde cum magno Ecclesiae discrimine amovendus. Atque huic conclusioni adhaereo.

+ 1048. II. Docet Conc. Vatic. « Rom. Pontificem, *cum ex cathedra* loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, *pro suprema sua Apostolica Auctoritate* doctrinam de fide vel moribus *ab universa Ecclesia* tenendam *definit* », etc. Quae ut intelligamus, notemus *primo* verba illa « *pro suprema sua Apostolica auctoritate* ». Nam potest S. Pontifex duplarem doctoris personam gerere; alteram quam habet communem cum ceteris omnibus privatis doctoribus, ut cum libros vel commentarios theologicos, sicut ceteri Theologi, in lucem edit; alteram, quam induit quando uti supremus authenticus doctor universam docet Ecclesiam. Uti privatus Doctor, nulla gaudet pontificia auctoritate, ne dum infallibilitate (cf. Bened. XIV. de Synod. Praefat. ad calcem): quod dici pariter debet de epistolis doctrinalibus, quas uti privatus doctor scriberet, uti est illa Benedicti XIV. (die 5. dec. 1744.) ad Archiepiscopum S. Dominici data; uti Doctor vero supremus et authenticus habet infallibilitatem. Unde Conc. Vaticanum definitivit Papam esse infallibilem cum « omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, *pro suprema sua Apostolica auctoritate...* definit ».

1049. Notemus secundo Rom. Pontificem esse infallibilem — 1) quando *definit*: cuius vocis explicatio petenda est ex dictis (n. 794). — 2) *in doctrina de fide vel moribus*: qua in re recolenda sunt quae supra (nn. 805. seqq.) de obiecto infallibilitatis Ecclesiae diximus; nam, uti declaravit Conc. Vat., idem est obiectum infallibilitatis S. Pontificis. Quapropter neque facta subiectiva personalia, neque praecepta, neque rescripta, neque opiniones, quas identidem promunt Rom. Pontifices, neque decreta disciplinae particularia, neque omissions definitionis, aliaque id genus plurima pertinent ad definitiones, de quibus agimus: etsi haec omnia pro summa auctoritate, a qua diminant, magno semper in pretio habenda sint, ac humili mentis obsequio ac veneratione sint excipienda. Cf. Ballerin. (de vi ac ratione Primatus, c. 15. § 10.).

+ Memoria

1050. Notemus tertio S. Pontificem infallibilem dici cum *ex cathedra* loquitur. Qua in re duae quaestiones distinguantur oportet: 1^a « quid sit ex Cathedra loqui? » — 2^a « an in hoc vel illo particulari casu S. Pontifex locutus sit ex cathedra? » Quas duas quaestiones confundere videbantur Gallicani, dum assererent non constare quaenam conditions requirantur, ut S. P. loquatur *ex cathedra*. Porro — 1) non negamus, dubium quandoque oriri posse, num hoc vel illud documentum Pontificium contineat locutionem *ex cathedra*, eodem modo ac dubium esse potest num in aliquo decreto Concilii oecumenici haec vel illa res sit proprie definita: dubitatum est, ex. gr., num quae dicuntur de materia et forma sacramentorum, in Instructione edita a Conc. Florentino pro Armenis, sint definitiones dogmaticae nec ne. At quemadmodum inde non sequitur, omnia conciliarum decreta esse veluti dubiae auctoritatis, atque nos generatim ignorare quid sit concilium edere fidei definitiones; ita ex dubio, quod viget circa aliquod Pontificium documentum, non sequitur, omnia huiusmodi documenta esse dubiae auctoritatis, eo quod nesciamus quid sit loqui *ex cathedra*. Conditions requisitae ad locutionem *ex cathedra*, ut statim dicemus, certae sunt et notae; dubitatur solum quandoque, utrum in hoc vel illo casu omnes verificantur: in his casibus adhibendae sunt regulae, quas tradidimus (n. 385.) — 2) Revera manifestum est quid sit loqui *ex cathedra*; nam secundum ipsius Conc. Vat. declarationem, Pontifex dicitur *loqui ex cathedra*, « cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit ». Neque enim *cathedra apostolica* aliud est, quam supremum authenticum magisterium, cuius definitiva sententia doctrinalis obligat universam Ecclesiam ad consensum. Requiritur quidem intentio *definiendi* doctrinam, seu docendi definitiva sententia et auctoritate, obligante universam Ecclesiam ad consensum; et ea intentio debet esse manifestata et cognoscibilis claris indicis. Nulla tamen est essentialis forma determinata, quam Pontifex adhibere *debeat* ad hanc suam voluntatem manifestandam. Quamvis enim sint modi aliqui solemnes, qui ex praxi exprimere noscuntur *locutionem ex cathedra*, et quibus proinde Pontifex numquam utitur nisi loquendo ex ca-

thedra (huiusmodi sunt Bullae seu Constitutiones dogmaticae): haec tamen forma non est essentialis et exclusiva, ita ut sine illa Pontifex non possit, tamquam omnium Christianorum Pastor et Doctor, definire doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam, ei oppositos errores damnare, atque hanc suam voluntatem manifestam reddere.

1051. Igitur, iuxta Conc. Vaticanum, hae requiruntur conditiones ad definitiones *ex cathedra*: — 1) *ex parte Pontificis*, ut loquatur ut Doctor et Pastor supremus — 2) *ex parte materiae*, ut doceat in rebus quae sunt obiectum infallibilitatis Ecclesiae — 3) *ex parte formae*, ut definitivam sententiam ferat cum intentione proinde manifesta obligandi — 4) *ex parte termini*, ut ad consensum obliget universam Ecclesiam. Nulla, praeter has, alia conditio requiritur ad loquutionem *ex cathedra*; ac praesertim *de praecedente inquisitione veritatis* recolenda sunt quae diximus (n. 792.). Risu ergo excipiendi sunt qui aliam querunt definitionem, ut sciant quid sit *loqui ex cathedra*.

1052. Quoad ultimam ex praedictis conditionibus, quaeri solet, num Papa alloquens directe et immediate aliquem singularem Episcopum aut particularem Ecclesiam, loquatur *ex cathedra* et sit infallibilis? Supponimus quod adsint primae tres conditiones: et sane materia potest esse doctrina aliqua tenenda, quam proinde S. Pontifex docet cum intentione obligandi ad illam tenendam; nec ut fungatur munere Doctoris supremi, necesse est ut omnes christianos directe ac immediate alloquatur, sicut Rex supremam suam potestatem exercere potest, gratiam impertiendo reo, capite damnato: difficultas ergo exsurgeret ex eo solum, quod directe et immediate non scriberet ad Ecclesiam universam. Qua in re videtur inspicendum esse non tam *ad quem* Papa dirigit sermonem suum, quam *pro quo* reapse loquitur; et si quidem ex materia quam tradit, ex forma quam adhibet, vel ex aliis adjunctis constet, eum loqui pro omnibus; nihil deesse videtur, quominus dicatur loqui *ex cathedra*. Profecto Innocentius in causa Pelagiana ad solos Africanos misit decretum suum; et tamen S. Augustinus clamabat, causam finitam esse: S. Leo epistolam dabat ad Flavianum, et tamen eam habebat, etiam antequam ab aliis cognosceretur, tamquam normam, qua fidei controversia Constantinopoli